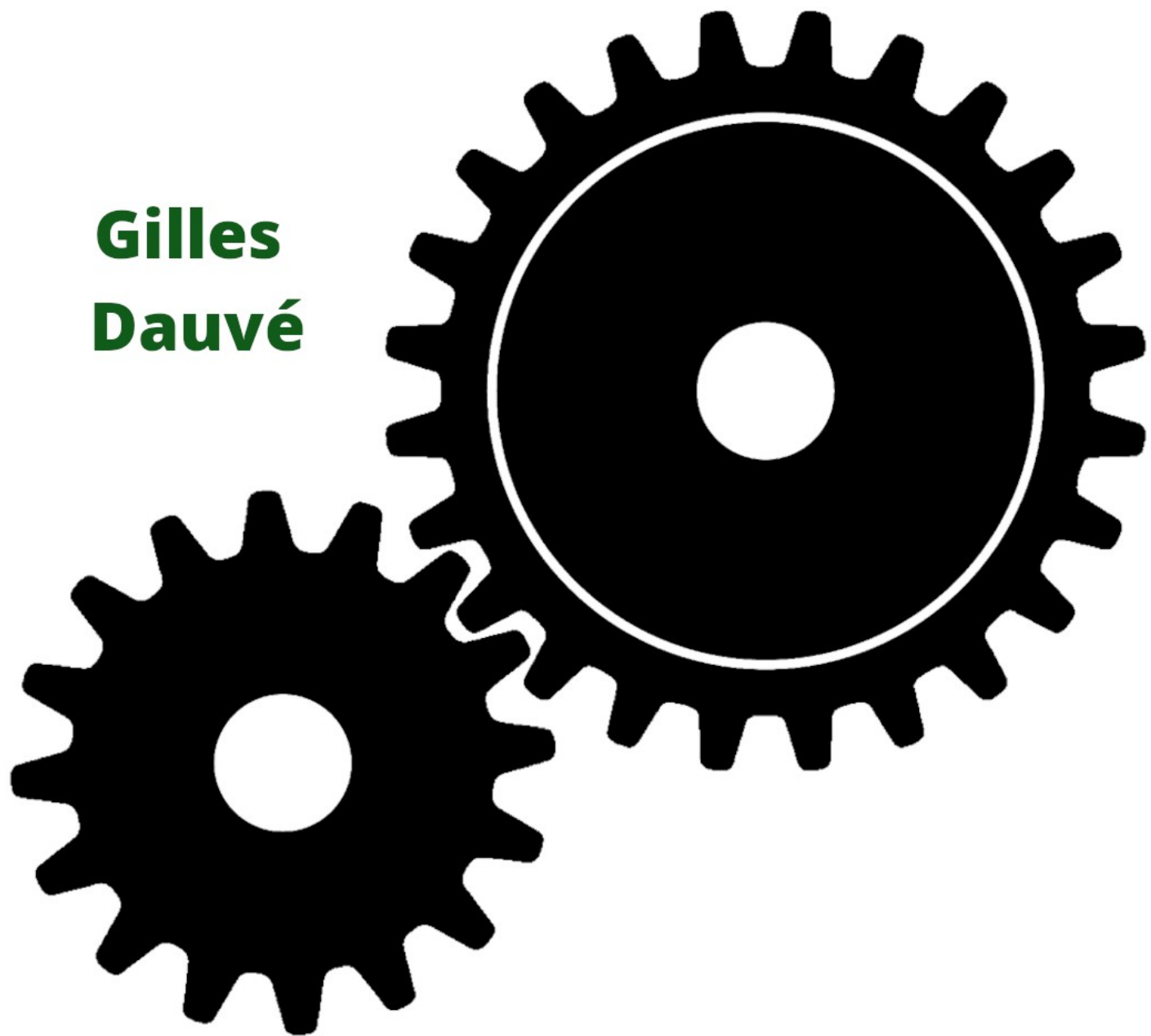

**Gilles
Dauvé**

MÍR JE VALKA

MÍR JE VÁLKA

* *

Gilles Dauvé

|| POCKET EDITION || ŘÍJEN 2024

- pocketedition.noblogs.org
- pocketedition@riseup.net

“Malé země, jako je Belgie, by se měly přidat na stranu silných, pokud si chtějí zachovat nezávislost.” **(Císař Vilém II. belgickému králi Albertovi, listopad 1913)**

“Možná je dokonce pravda, že žádný z dotčených států “nechtěl” válku: rozhodně je pravda, že žádný z nich nechtěl válku, pokud by mohl dosáhnout svých cílů bez ní. Důležitější je, že bez výjimky prováděly politiku, jejímž nevyhnutelným důsledkem byla válka.” (A.L. Morton, **A People’s History of England, Lawrence & Wishart, 1979 [1938], kapitola XVI, § 4, “Cesta do Sarajeva”**)

“Velká válka je v prvních desetiletích 21. století nevyhnutelná, ale bude předpokládat doznívající hospodářskou krizi, masivní nadvýrobu, prudký pokles ziskovosti, vyhrocené sociální konflikty a obchodní antagonismy, které vyústí v nové rozdělení světa.” (**10 + 1 Questions sur la guerre au Kosovo, 1999**)

“Nevěřte propagandě, lžou vám.” (Marina Ovsyannikova přerušuje televizní zpravodajství na jednom z hlavních ruských kanálů)

“Válka za mír”, “věc slabých proti silným”, “zločiny proti lidskosti páchané v srdci Evropy... boj o civilizaci”, “probíhající genocida na Ukrajině”...

První citát je ze socialistického listu Droit du Peuple, druhý z buržoazních London Times, oba napsané v roce 1914; třetí pochází od francouzského premiéra během války v Kosovu v roce 1999 a poslední od ukrajinského premiéra, 9. března 2022.

Francouzská média nikdy nebudou mluvit o diktatuře v Čadu (podporované Francií) tak jako o diktatuře v Bělorusku (podporované Ruskem). Stejně jako se západní média nebudou odvolávat na miliony civilistů zabitých francouzskou a americkou armádou ve válkách v Indočíně, stejně jako dnes komentují masakr ukrajinských civilistů ruskou armádou. Pokud jde o 150 000 zabitých v Jemenu, převážně americkými, britskými a francouzskými zbraněmi, ti se do zpráv BBC v deset hodin dostanou jen zřídka.

Slovní inflace nahlodává význam slov. Zejména genocida se stává synonymem pro rozsáhlý masakr, zatímco toto

slovo označuje vyhlazení národa jako národa, což Hitler provedl s evropskými Židy. Ale Stalin ve 30. letech minulého století nevyhlazoval ukrajinský národ jako takový a Pol Pot se nesnažil vyhladit kambodžský národ. Ani Putin se nyní nesnaží vyhladit ukrajinský národ.

Zdá se, že v politické mytologii je vše dovoleno. Když se socialismus v roce 1914 stal otevřeně nacionálním, mohli se nacisté hlásit ke slovu: nacista znamená doslova “národní socialista”. Jsou-li ideologie zmatené a nepřehledné, může-li si někdo činit nárok na socialismus, komunismus, proletariát, dokonce i na revoluci (takový byl název knihy úřadujícího prezidenta Francouzské republiky), je to proto, že až dosud sociální hnutí neprovedla radikální rozchod s řádem věcí.

Právě tehdy, když jsme neúspěšnými nebo vychýlenými boji sníženi k pasivitě, přijímáme informace a obrazy jako diváci skutečnosti, proti níž nemůžeme zasáhnout. Teprve hlubší boje vrátí slovům smysl... včetně revoluce.

Nemožné předpovědi, teoretické jistoty

Kdo mohl tušit, že v roce 2022 Rusko zahájí invazi na velkou část ukrajinského území ?

“Směřujeme přímo k ozbrojenému konfliktu mezi Anglií a Spojenými státy [a] tento konflikt lze datovat s maximální jistotou,” prohlásil Trockij na 3. sjezdu Komunistické internacionály 23. června 1921 a tuto prognózu znovu podrobně rozvinul v roce 1924.

O sto let později ignorujeme zlomové linie a vymezení “táborů” zapojených do budoucích konfliktů. Víme však, že soupeření mezi velkými kapitalistickými mocnostmi – dnes dominantními USA, Čínou, Ruskem, Evropskou unií dosud neschopnou konstituovat se v politický subjekt – vytváří podmínky pro regionální válku a jednoho dne i válku světovou.

Dělá se vše pro to, aby nás přesvědčili, že moderní státy se oddávají násilí z důvodů, které nesouvisejí s hlubokou podstatou údajně mírumilovného kapitalistického systému. V 21. století se nám říká, že příčinou toho, že Rusko jde do války, je návrat protivného nacionalismu, který naštěstí na Západě odrostl, ale na Východě ho oživil diktátorský režim s nehoráznými ambicemi.

Ve skutečnosti konkurence mezi kapitalistickými firmami nikdy nebyla měkká a mezinárodní obchod nikdy nebyl

faktorem trvalého míru. Navzdory obecnému názoru (který před rokem 1914 převzali někteří socialisté jako Kautsky) hospodářská vzájemná závislost velmocí nikdy nebránila válce. Průmyslová a obchodní dynamika rozvíjí jednu zónu na úkor druhé, vytváří soupeřící póly, z nichž každý se opírá o území se státní mocí, která má k dispozici vojenské síly.

Mírumilovný Západ, bojovné Rusko

Americký kapitalismus málokdy potřebuje dlouho okupovat cizí zemi: jeho ekonomická převaha, vyšší produktivita a přímé zahraniční investice umožňují USA dostatečně kontrolovat velkou část světa, aniž by musely posílat vojska. V Itálii a Francii po roce 1945 a v západní Evropě po roce 1991 se americká moc opírala stejně tak o nadnárodní společnosti jako o vojáky. Německo a Japonsko byly obsazeny pouze v důsledku druhé světové války a udržování amerických vojsk zaměřených na zdržování jejich velkého rivala – SSSR. USA neváhají vojensky zasáhnout, jako to udělaly na hranicích s Mexikem v roce 1914, ale pouze proto, aby znovu dosadily k moci politické vůdce příznivé pro americký byznys, aniž

by měly potřebu překročit Rio Grande, aby podpořily své investice do maquiladoras.

Naproti tomu Rusko, ačkoli je velmocí, je (stejně jako bývalý SSSR) založeno na mnohem méně dynamickém kapitalismu než USA, západní Evropa a Čína. Většina jeho síly na světovém trhu pochází z vývozu plynu a ropy a má tendenci vykonávat přímou kontrolu nad svými sousedy, aby zajistilo, že zůstanou na jeho orbitě. Nejenže podobně jako země OPEC využívá svou roli velkého producenta surovin jako ekonomickou a politickou zbraň, ale jeho vojenská síla mu umožňuje (alespoň prozatím) podmanit si země Střední Asie a hrát mezinárodní roli, která je nad možností většiny zemí (včetně Číny, prozatím). Není nelogické, že se ruští představitelé, kteří mají na světovém trhu podřadné postavení, domnívají, že mohou zaručit moc své země (a své vlastní setrvání na vrcholu) tím, že se uchýlí k síle zbraní bezprostředněji než jejich soupeři. Po roce 1945 neměl sovětský gigant zájem pokoušet se ovládnout západní Evropu: v 21. století vytváří relativní slabost Ruska riziko války v celé Evropě. Po násilném odtržení okrajových regionů (Podněstří, Abcházie a Osetie) a okupaci Krymu je invaze na

Ukrajinu novou snahou Ruska zachovat to, co se snaží udržet pohromadě.

Proč se však dnes pouštět do tak rozsáhlé operace?

Po roce 1945 měl SSSR impérium a USA polovinu planety. Amerika vstoupila do éry expanze a necítila potřebu ovládnout polský nebo čínský trh. Rusko mezitím konsolidovalo svou akumulaci kapitálu, aniž by mohlo západní Evropě nabídnout něco jiného než ideologii.

Konfrontace probíhala na periferii (Korea, Indočína, Blízký východ, Afrika), a když se USA a SSSR řítily nad propastí (kubánská krize, 1962), obě strany ustoupily. Každá z velmocí uznala hegemonii soupeře na svém “vlastním” panství, kde každá z nich dostala volnou ruku jednat víceméně podle svých představ (Guatemala 1954, Maďarsko 1956, Berlínská zeď 1961, Československo 1968 atd.). Četné krize v Evropě byly překonány bez přímé konfrontace a blokáda Berlína v letech 1948-49 byla spíše přetahovanou, která nakonec prokázala americkou ekonomickou převahu.

Přestože oba tábory byly relativně rovnoprávné v tom smyslu, že se každý z nich zdržel přímého zasahování do

oblasti protivníka, specifická povaha “byrokratického” kapitalismu měla zásadní vliv na jeho zahraniční a vojenskou politiku.

SSSR se podařilo podpořit industrializaci a vybudovat silné zbrojní hospodářství, ale ukázalo se, že není schopen organizovat práci a kapitál výnosným způsobem. Nadvláda třídy, která kolektivně vlastní kapitál i stát, omezila konkurenci – nezbytný primární motor kapitalismu – a skončila vytvořením lén, která svou moc čerpala nikoli z vyšší průmyslové a obchodní produktivity, ale z privilegiovaných vazeb na stát. Krize “byrokratického” kapitalismu skončila jeho rozpadem do systému, v němž “oligarchové” spravovali pouze monopoly závislé na politické moci. Na rozdíl od Číny není Rusko schopno konkurovat na světovém trhu a v zahraničních investicích a vojenská moc (posílená jadernými zbraněmi) zůstává hlavním zahraničním aktivem jeho vládců. Jakkoli jsou statistiky HNP spolehlivé, udávají řádově: v dolarech činí HNP pro Spojené státy přibližně 20 bilionů dolarů, pro Čínu 13 bilionů dolarů, pro Německo 4 biliony dolarů a pro Rusko 1,6 bilionu dolarů, což zhruba odpovídá Jižní

Koreji nebo Itálii. Rusko je velmoc, i když regionální velmoc středního řádu.

Po roce 1989 se díky vyšší dynamice USA a západní Evropy podařilo mírovou cestou znovu dobýt východní Evropu, kterou v roce 1945 dobyla Rudá armáda.

Často je to právě menší velmoc, která přebírá iniciativu ofenzívy. V 19. století, kdy “Británie vládla vlnám”, útočila pouze na neindustrializované “zaostalé” země a vedla války v Indii a Africe. Na počátku 20. století se britské hegemonii postavily jiné imperialismy: Německý průmyslový růst podkopával evropskou “stabilitu” (a vzestup Japonska ohrožoval americké a britské zájmy v Asii). Po roce 1945 spolu velké mocnosti po desetiletí nebojovaly díky rusko-americkému rozdělení světa (Indie zůstala stranou, Čína také).

SSSR a USA nikdy nepřestaly vést zástupné války, od Koreje po Afghánistán a nezapomněly ani na Vietnam a Angolu. Mezitím sovětský imperialismus vykonával kontrolu nad oblastí svého vlivu a kompenzoval své sociální nedostatky tím, že se chránil za sousedními satelity, které sloužily jako nárazník mezi dvěma oddělenými (ale nikdy nepropustnými) bloky. Tato bezpečnostní rezerva

již neexistuje: NATO se postupně rozšířilo na východ Evropy a nyní i na sever: po invazi na Ukrajinu se k alianci připojují Finsko (dlouholetý “vazal” SSSR) a Švédsko (tradičně “neutrální” země).

George Kennan (1904-2005), architekt protisovětského zadržování po roce 1945, považoval v roce 1998 toto rozšíření za nerozumné. “Angažujeme se v ochraně celé skupiny zemí, aniž bychom k tomu měli prostředky nebo záměr.” O deset let později zpráva CIA varovala před vstupem Ukrajiny do NATO: v očích ruských vládců by to znamenalo překročení nejnebezpečnější hranice a podpořilo by to ruské vměšování na Krymu a na východě Ukrajiny.

Ti, kdo hlásají umírněnost, zapomínají, že “zadržování” nikdy nevylučovalo “couvání”, když se USA rozhodly, že je to nutné a možné, jak to svého času dostatečně prokázali Truman a Eisenhower. Stát nebo aliance využívá příležitosti k prosazení svých pěšáků tam, kde jejich konkurent vykazuje známky slabosti. Právě o to se opakovaně pokoušel SSSR, který vytvořil autonomní Ázerbájdžánskou republiku na severu Íránu, umístil jaderné rakety na Kubě, podnikal kroky v Asii a Africe...

V roce 2014 Richard K. Betts, akademik a konzultant americké vlády, doporučil *“Spojeným státům, aby přeorientovaly své priority na plánování konvenčních mezistátních válek. Hlavní prioritou Spojených států by měla být obrana dlouhodobých spojenců v Evropě a Asii. Tento úkol se stal do značné míry pasé, když studená válka ustoupila dlouhým prázdninám od velmocenských konfliktů, ale nedávné události tyto prázdniny ukončily.”*

Dovolená skutečně skončila.

Ať už rusko-ukrajinský mír vyřeší cokoli, válka bude pokračovat jinými prostředky. Pokud jde o Evropu, je otázkou, zda Evropská unie zůstane tím, čím je nyní, tj. zónou volné výměny, nebo zda si dá řádné politické vedení posílené francouzsko-německou osou, aby vybudovala účinnou “evropskou” armádu. Taková hypotéza se zdá být stále méně pravděpodobná vzhledem k současnému posilování dominance USA nad NATO. V každém případě nemá vítězství (nebo neprohra) vůbec stejný význam pro Rusko (silnou, ale regionální mocnost) a pro Spojené státy, které nyní přeorientovávají svou světovou moc proti svému pravděpodobnému hlavnímu protivníkovi: Číně. Vyhneme se však napodobování Trockého s dobrodruž-

nými předpověďmi. Stačí připomenout, jak v roce 1939 nečekaný sovětsko-nacistický pakt o neútočení změnil na téměř dva roky běh událostí v Evropě.

Racionalita = 600 milionů úmrtí

Ruská invaze na Ukrajinu byla překvapením. V roce 2014 přiměla Rusko zranitelnost povstalců na východě země k vojenské intervenci, která měla posílit nově vzniklé “lidové republiky” Doněck a Luhansk a anektovat Krym. Přesto eskalace občanské války v mezistátní válku, invaze na velkou část Ukrajiny a obléhání Kyjeva znamenala velký skok vpřed...

To vybízí ke kontrole toho, jak státy jednají “racionálně”.

Bylo v roce 1982 “racionální”, když Velká Británie vyslala armádu na kraj světa, aby získala zpět Falklandy – ostrovy postrádající hospodářský či strategický význam? Dalo se rozumně odhadnout, že Hitler nemá šanci zvítězit nad anglo-americko-ruskou koalicí, ale domníval se, že je možné porazit SSSR dříve, než USA zmobilizují veškerou svou průmyslovou sílu. Jak známo, válka je říší nejistoty. V roce 1914 si všechny generální štáby představovaly, že ji dokončí za šest měsíců. Když vstoupili do Afghánistánu,

Rusové (1979) a poté Američané (2001) věřili, že jim masivní a technicky vyspělý zásah umožní porazit protivníka, který byl poměrně logicky považován za vojensky méněcenného. Jejím prostřednictvím bylo skutečným cílem upevnit impérium – kvazikoloniální pro SSSR, ekonomické pro USA – proti svému hlavnímu rivalovi, a to za cenu, která byla zpočátku považována za přiměřenou. Oba imperialismy se mohly uklidnit připomínkou svých úspěšných zahraničních operací: Maďarsko v roce 1956, Santo Domingo v roce 1965.

Nikdy však nejde v podstatě o vojenskou záležitost. V roce 1918 válčící strany přestaly bojovat, méně omezeny patovou situací na zemi než rozpadem domácí fronty, především v Německu a Rakousku-Uhersku. Ve druhé světové válce si nacistický režim počínal opačně: vedl “totální válku” až do konce, protože jeho základním cílem byla nadvláda Německa nad celou Evropou, a pokud se německý národ neukázal být rovný osudu, který mu nacisté přisoudili, pro Hitlera si Německo zasloužilo zahynout. Za normálních okolností je hlavním cílem války dobýt nebo prosadit vůli vítěze, zničení je prostředkem k tomuto cíli a není v zájmu vítěze zničit vše, včetně sebe

sama – přesto nacistická logika v roce 1945 akceptovala sebezničení Německa jako jednotné země. Válka proti sobě staví dvě síly, z nichž ani jedna nerozhoduje o tom, co udělá ta druhá, a vzájemnost akcí obsahuje možnost jejich vyhrocení. Proto sebeomezení (tj. vyhnout se zničení toho, co chceme dobýt) nevyhnutelně nachází své vlastní meze. Jedna věc je spáchat vraždu, druhá sebevraždu, často jedno vylučuje druhé: Hitlerova výjimečnost spočívala v tom, že dělal obojí. Nacisté byli důslední sami se sebou: politika pro ně byla “všechno, nebo nic”.

Putin není Hitler. Ale u Putina, stejně jako u mnoha jiných hlav států, se hranice mezi dílčím cílem (upravit hranice) a totálním cílem (prosadit změnu politiky nebo neutralizovat zemi) snadno stírá a někdy jdou představitelé země tak daleko, že překročí své hranice.

Koneckonců, co je to vyhraná nebo prohraná válka? A především, jaké jsou následky? Dočteme se, že americké intervence v Iráku a Afghánistánu skončily neúspěchem, ale jak v Bagdádu, tak v Kábulu šlo spíše o plnohodnotnou policejní operaci v zahraničí, kterou vedla velká země proti malé. V sázce nebyly žádné významné americké zájmy, natož přežití. Ve Vietnamu nebylo hlavním

motivem obsazení země, ale to, aby se již necítil ohrožen postupem SSSR prostřednictvím jednoho ze svých spojenců. Prohrály USA ve Vietnamu v roce 1975, když je tato země již dvacet let otevřena zahraničním kapitalistům, kteří hledají právo a pořádek i nízké mzdy?

Ať už bude mít rusko-ukrajinská aféra jakýkoli závěr, USA a Evropská unie se ve svém konfliktu s Ruskem snaží zaujmout silové postavení vůči Číně. Dříve existovaly dvě jaderné velmoci: nyní jsou tři (čtyři nebo pět, počítáme-li Indii a Pákistán). Jestliže budoucí použití atomových zbraní není v žádném případě jisté, bylo by naivní je vyloučit. Mělo by jistě katastrofální dopady na lidstvo, tedy i na vítěznou stranu a její vládcy, kteří by možná byli nuceni v důsledku jaderné devastace žít po léta či desetiletí v podzemních bunkrech.

Nicméně kritériem pro “životní zájmy” národa a pro prostředky zvolené k jejich obraně není ani etika, ani abstraktní uvažování. Kdyby měl Hitler nacista atomovou bombu, neváhal by ji použít. Demokrat Truman ji měl, neváhal (může to být rozdíl mezi fašismem a demokracií?), především z praktických důvodů, a použil ji dvakrát.

O pět let později, tváří v tvář neúspěchům v Koreji, prezident USA prohlásil, že zvažuje všechny možnosti, “což zahrnuje všechny zbraně, které máme”, tedy i jaderné zbraně: “vážně jsme o tom uvažovali”. Jadernou hrozbu zopakovali Nixon vůči Severnímu Vietnamu (1969) a Trump vůči Severní Koreji (2017).

V šedesátých letech 20. století americký generální štáb při vyhodnocení, že SSSR nebude schopen přežít první atomový úder a odpoví značnou odvetou, zvažoval možnost atomového útoku proti SSSR a Číně, který by si vyžádal asi 400 milionů mrtvých, plus 100 milionů v sousedních zemích a stejně tolik v západní Evropě, tj. celkem 600 milionů. Někdo by mohl namítnout: cena by byla příliš vysoká... ale pro koho? Vládci nejsou dementní. Ani generálové nejsou krvežízniví. I když je to šílenství, je v tom metoda, jak napsal Shakespeare. Hromadné zabíjení může být ospravedlnitelné: zřůdný nepřítel (jakýkoli nepřítel se snadno kvalifikuje jako zrůda) vyžaduje použití prostředků, které jsou strašnější než ty jeho.

Na začátku 21. století aktualizovaly své plány USA a Rusko a Čína. S tátní racionalita velí jednat v souladu se

zájmy země a zájmy jejích vůdců (ty se shodují). Cílem je udržet se, nikoli spáchat sebevraždu, ale nepřiměřenost a excesy jsou součástí rovnice. V roce 1914 si říše myslely, že jednají racionálně. Stejně tak si to mysleli nacisté v letech 1939 a 1941. V Indočíně měla teorie domina své (chybné) opodstatnění. Stejně tak “strategie teroru”, kterou se USA pravidelně snažily získat a udržet rozhodující převahu nad SSSR, tedy šanci na vítězství. I za cenu stovek milionů mrtvých, což je cena, kterou státy mohly zaplatit, jakkoli byla strašná.

Během čínsko-japonské války nechala nacionalistická vláda zničit hráze Žluté řeky, aby zdržela postup japonských vojsk – cíle bylo dosaženo a povodeň zabila asi 500 000 Číňanů. Pravděpodobně největší válečný zločin v celých dějinách, jehož zvláštností je, že jej spáchala armáda o vlastního obyvatelstva.

O třicet let později varoval prezident Kennedy shromáždění OSN před “terorem hromadného ničení” a možností dne, kdy “tato planeta již nemusí být obyvatelná”. Hezká slova, ale od roku 1961 se žádná jaderná mocnost nevzdala svých zbraní. V den, kdy jakákoli vláda, ať už demokratická, nebo ne, uzná za vhodné, tj. ro-

zumné a v jejím zájmu, zabít miliony lidí, aby “zachránila” jiné miliony, použije bombu.

Když je národ neúplný

Ať už lidé opakují cokoli o globalizaci, která údajně pohltila státy a podřídila hranice nadvládě kosmopolitní finanční oligarchie a nadnárodních nadnárodních společností, naše planeta zůstává strukturována do státních celků. Některé fungují adekvátně jako národní státy (americký “tavicí kotel” je jen jedním z mnoha případů), jiné ne, a země dominující světu patří do první skupiny. USA, Čína, Rusko, Indie jsou národními státy a dosud nevyřešenou slabinou Evropské unie je, že není národním celkem – ani federálním, ani konfederálním.

Stát je politická moc, která je schopna vnutit svou vládu na území, které ovládá. Specifikem národního státu je jeho schopnost *“sdržovat a udržovat pohromadě složky, které jsou často jazykově, původem nebo nábožensky velmi odlišné, a to díky možnosti sebestředného rozvoje na území, které vojensky, ale i fiskálně spravuje. [...] Národ předpokládá moderní výtvar, jednotlivce, bytost osvobozenou od rodových vazeb a teoreticky ‘svobod-*

nou' stát se buržoou nebo proletářem, a naplňuje potřebu spojit tyto jednotlivce do nového společenství, když předchozí byla vykloubena. [...] Více než jednotlivce sjednocuje národ třídy [...] díky plynulému oběhu kapitálu i práce [a] relativnímu vyrovnaní regionální úrovně produktivity. [...] Trh toho sám o sobě nemůže dosáhnout [...]." (La Nation dans tout son état)

Protože USA nebyly jen vývozcem surovin a dovozcem kapitálu, ale měly silnou konkurenceschopnou zemědělskou a průmyslovou základnu, dokázaly integrovat další vlny přistěhovalců a z rozsáhlých území, která byly Mexiku odebrány po válce v letech 1845-47, vytvořit šest nových států. Schopnost hrát svou roli na světovém trhu, a brzy i roli vedoucí, umožnila USA spojit své obyvatelstvo do jednoho celku a přimět různé skupiny obyvatelstva, aby se zařadily do "Spojených států amerických", a to bez ohledu na rodové, etnické a náboženské rozdíly. Španělsky mluvící člověk není jen "Latinoameričan", je také – a často především – Američan.

Tento celek nikdy nebyl zcela inkluzivní, jak dokazuje osud původních obyvatel Ameriky, protiimigrační nativis-

mus, zákony o vyloučení Asiatů, židovské kvóty na elitních univerzitách, pokračující diskriminace černochů... Problémem kapitalistické společnosti není dosažení rasové (nebo sociální či politické) rovnosti, ale zvládnutí rasové nerovnosti, ať to stojí, co to stojí (63 mrtvých při nepokojích v L. A. v roce 1992). Navzdory přetrvávajícím hlubokým trhlinám fungují USA jako dostatečně soudržný národ, aby zůstaly největší světovou mocností – zatím.

Tam, kde je takové socioekonomické sjednocení země, a tedy i její politické zklidnění, nemožné nebo nedokončené, vedou rozdíly ve vývoji mezi regiony k tomu, že se některé z nich od centrální vlády odtrhnou.

Země, které se zrodily v 19. století z regionů postupně odtržených od Osmanské říše, zažívaly trvalou nestabilitu, zejména Řecko a Srbsko. Tyto neúplné národy se ocitly ve hře mocností silnějších, než byly ony samy. Velká Británie se v obavách, že nezávislé nové slovanské státy posílí Rusko, spojila s Francií a Tureckem proti Rusku v krymské válce (1853-56: Krym byl a dodnes je poloostrovem strategického významu pro ruské námořnictvo).

Na Východě a na Balkáně představovaly “menšiny” trvalý problém. Dne 22. února 1882 napsal Engels Bernsteinovi: *“Srbové se dělí na tři denominace. [...] Pokud jde o tyto lidi, má náboženství ve skutečnosti větší váhu než národnost a cílem každého vyznání je převládnout. Dokud nedojde ke kulturnímu pokroku, který by v každém případě umožnil toleranci, znamenalo by Velké Srbsko jen občanskou válku.”* Rakouská anexe Bosny a Hercegoviny v roce 1909, kde žil milion Srbů, podpořila protiklad mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem – výbušnou situaci, která zažehla rok 1914 a která se znovu objevila na konci 20. století, kdy se rozpadla Jugoslávie.

Vznik “národností” v 19. století a národně osvobozeneckých hnutí ve 20. století byl ve světovém měřítku historickou novinkou. Vytvoření národního celku je však možné pouze tam, kde existuje relativně homogenní a koherentní kapitalistický vývoj: jinak “náboženství [nebo jakékoli jiné kritérium identity, G. D.] má větší váhu než národnost”.

Nejenže většina nových států trpí nejednotností, ale jak ironicky poznamenal Vilém II. v roce 1913 belgickému

králi, často je nutné, aby se malá země postavila na jednu stranu. Zjevně riskantní hra. Nezávislost se obvykle získává s vnější pomocí velmoci a zaručuje se za ni jiná velmoc, která může být soupeřem té první. V roce 1948 využil rodící se izraelský národ českých zbraní dodaných po dohodě se SSSR, který se snažil oslabit britský vliv na Blízkém východě. Poté se Izrael obrátil k podpoře Západu. Totéž s Egyptem, vyzbrojeným jedním a později druhým táborem. Arménie se dnes nachází v opačné situaci než Ukrajina: Rusko si náhodou hraje na ochránce malé vnitrozemské země proti mnohem většímu a bohatšímu sousedovi (Ázerbájdžánu)... alespoň prozatím. Kurdové se v boji proti Daeši spoléhali na USA, ale co bude s Rojavou, pokud Američané dají přednost Turecku, oporám NATO v regionu? Ochrana “malé” země “velkou” zemí není dlouhodobou zárukou bezpečnosti.

V každém případě rozlišení “agresor/agresivní” označuje místo, kde konflikt vypukl, nikoli jeho příčinu, logiku nebo průběh.

“Existuje tolik ekonomických, finančních, politických a vojenských aspektů, které určují vnitřní a vnější politiku

státu – zejména pokud se nachází v geopolitické zóně, která má velký význam v rámci meziimperialistického soupeření, jako je východní Evropa – že je nucen prodat svou “nezávislost”, a tedy i své území, ekonomiku a vládu, jednomu z imperialistických pólů, který může nejlépe prosazovat jeho národní zájmy nebo ho alespoň chránit před choutkami nepřátelských zemí.”

(Mezinárodní komunistická strana, 24. února 2022)

Co je to “Ukrajinec”? Co je to “Rus”?

V roce 2021 Putin podepsal spis *O historické jednotě Rusů a Ukrajinců*, který měl dokazovat, že “skutečná suverenita Ukrajiny je možná pouze v partnerství s Ruskem. [...] Jsme totiž jeden národ”. Propaganda maskovaná jako historie... ale minulost je stále přepisována současností a všemi mocnými.

“Naše dějiny jsou jiné,” řekl jeden Ukrajinec, aby vysvětlil, proč jeho krajané bourají sochy Lenina a zároveň jsou všude k vidění portréty Stepana Bandery. Pro mnoho Ukrajinců se bolševický vůdce snadno stává symbolem vražedného cizího útlaku. A naopak, ať už je jeho odpovědnost za smrt mnoha Židů a Poláků jakákoli, mů-

že být tento militantní nacionalista prezentován jako ztělesnění ukrajinských aspirací na svobodu. Bandera, který se narodil v roce 1909, typicky představuje zvraty a obraty, které jsou vlastní každému národnímu hnutí. Vůdce protipolského ozbrojeného podzemí ve 30. letech, za druhé světové války střídavě spojenec a poté odpůrce Němců, kteří ho v roce 1941 uvěznili, protože jim nešlo o nezávislou Ukrajinu, později se obrátil proti nim, pak bojoval proti Rusům a po roce 1945 spolupracoval s německými a britskými tajnými službami, které až do roku 1950 pomáhaly udržovat protivládní partyzánské skupiny uvnitř Ukrajiny. Bandera zemřel v roce 1959, velmi pravděpodobně zavražděn KGB. Nejprve byl adeptem etnického nacionalismu s více než jen špetkou antisemitismu, nakonec skončil jako svého druhu sociální demokrat. Kolísání ideologií podněcovalo jeho hledání spojenců, ať už kompatibilních, nebo ne: nacionalismus využívá jakoukoli podporu, kterou může získat, a pak hledá alternativního podporovatele, někdy úspěšně, často nakonec na vlastní úkor.

Ukrajina 21. století není jedinou velmi nedávnou státní realitou v regionu. Před rokem 1914 si málokdo myslel,

že existuje běloruský národ, který by ospravedlňoval vznik samostatného státu, a ve Vilniusu, hlavním městě dnešní Litvy, mluvilo litevsky sotva několik procent obyvatel. Zakarpatí, Halič (bývalá rakouská) na západě, Krym na jihu... složky Ukrajiny se v průběhu 20. století měnily. Podobně to, co dnes nazýváme Ruskem, a také Polsko, Litva, Bělorusko, Maďarsko a Rumunsko zažily od roku 1917 posun hranic (nemluvě o zaniklé Jugoslávii a o Československu, které se zrodilo v roce 1918, v letech 1938-1945 bylo rozděleno na tři části a v roce 1992 se rozdělilo na dva suverénní státy.).

Kromě toho země, které vznikly z ruského a osmanského impéria, trpí nejen zpochybňováním svých vnějších hranic, ale také, ne-li více, tím, co by se dalo nazvat vnitřním rozdělením. Kapitalistický způsob výroby sdružuje a sjednocuje obyvatelstvo tam, kde to umožňuje mzdový vztah, oběh práce a kapitálu a endogenní rozvoj. V zemích, jako je Francie, Velká Británie nebo Spojené státy, vedle sebe existují různé jazyky a náboženství. Španělština je mateřským jazykem 40 milionů občanů USA z celkových 330 milionů a ti se hlásí ke katolické víře v převážně protestantské zemi, aniž by to vedlo k rozdě-

lujícímu “etno-konfesionalismu”, protože americké společnosti se daří integrovat většinu obyvatel (zdaleka ne všechny) do vztahu mzdy a kapitálu. Naproti tomu pro nedostatek těchto podmínek ve východoevropských národech zrozených po roce 1914-18 byly “národnostní menšiny” (často velmi početné) v meziválečném období destruktivním problémem a navzdory transferům obyvatelstva po roce 1945 představují některé “menšiny” problém dodnes. Nebudeme zde shrnovat epizody, kdy po roce 1918 proti sobě stáli bolševici, Bílí Rusové, Poláci a různé strany, armády (včetně Machnovy anarchistické rolnické armády) i regiony na území dnešní Ukrajiny pod vlivem a někdy i zásahy vítězů z let 1914-18, zejména Francie. V roce 1920 Polsko s podporou části místního obyvatelstva vtrhlo na ukrajinské území v naději, že vytvoří nárazníkovou zemi na ochranu před Ruskem. Polsku se to nepodařilo, ale anektovalo západní oblasti Ukrajiny (odtud Banderovy protipolské ozbrojené aktivity) a části Litvy a Běloruska.

V roce 1945 byla polská hranice posunuta na západ, což způsobilo vysídlení milionů lidí: Poláci žijící na Ukrajině, v Bělorusku a Litvě byli přesunuti do Polska, kterému by-

lo právě přiděleno východní Prusko, Pomořansko a Slezsko, zatímco etniční Němci žijící v těchto oblastech byli přesunuti do nového a menšího Německa. Jedním z cílů bylo přetvořit státy s homogenním obyvatelstvem: Gomulka, vůdce tohoto nového Polska, v květnu 1945 prohlásil: *“Všechny země jsou budovány na národních, a nikoliv mnohonárodnostních principech”*.

Ukrajinská sovětská socialistická republika ve federaci se SSSR zajišťovala třetinu průmyslové výroby Svazu, ale její hospodářství zůstávalo příliš závislé na Rusku, než aby mohlo dojít k samostatnému rozvoji schopnému podpořit sociální a politickou jednotu země. Po zániku SSSR většina ukrajinských občanů dobře ovládá ruský jazyk a miliony z nich pracují a žijí v Rusku. Jestliže se však v Donbasu několik milionů obyvatel nazývá “Rusy” – na rozdíl od obyvatel Kyjeva – a jestliže Rusko dokázalo manipulovat separatistickým “etnonacionalismem”, je to proto, že tento region a jeho obyvatelé byli jen velmi částečně integrováni do zbytku Ukrajiny.

Národní neúplnost se odráží v politickém životě. Slavní ruští “oligarchové” mají svůj ekvivalent na Ukrajině. “Plynová princezna” Yulia Tymochenko bývala premiérkou a

“čokoládový král” Petro Porochenko prezidentem republiky. Ukrajinský parlamentarismus je v porovnání se západoevropskými standardy špatný. Ukrajina má sice významný vojenský průmysl a exportní zemědělský sektor, ale monopoly, někdy posílené mediálním impériem, se přou a přerozdělují politicko-ekonomickou moc a stalo se, že stát přímo jmenoval oligarchu gubernátorem oblasti. Oranžová revoluce v roce 2004 tomu neučinila přítrž, stejně jako Majdan v roce 2014.

V textu Emmanuela Todda před dvaceti lety zazněl pro-rocký postoj:

“Ukrajina má dostatek kulturních rozdílů s Ruskem, které jí umožňují přijmout vlastní identitu. Bez vlastní sociální dynamiky se však Ukrajina může vymanit z ruské kontroly pouze tak, že bude vtažena do oběžné dráhy jiné mocnosti. Síla Ameriky je příliš vzdálená a příliš nepodstatná na to, aby mohla sloužit jako protiváha Rusku. Evropa je skutečnou ekonomickou silou s Němecem v čele, ale není silou vojenskou ani politickou. Chce-li však Evropa získat tyto pozdější rozměry, není v jejím zájmu chytit se Ukrajiny, protože bude potřebovat Rusko jako protiváhu, aby se mohla emancipovat od americké

kontroly. Zde si můžeme vzít na paškál konkrétní ekonomickou neexistenci Ameriky v srdci Střední Asie. [...] Jediné, co může Amerika dělat, je udržovat si iluzi finanční velmoci tím, že si udržuje politickou a ideologickou kontrolu nad MMF a Světovou bankou – dvěma institucemi, můžeme jen tak mimochodem poznamenat, že Rusko se nyní díky svému obchodnímu přebytku obejde bez nich... [Spojené státy] nebyly schopny navrhnout druhý Marshallův plán, který země vystupující z komunismu skutečně potřebovaly.”

Ukrajinské národní hnutí se při získávání nezávislosti po roce 1918 úspěšně opíralo o Německo, o Ententu (vítěze z roku 1918) a v roce 1920 o Polsko. O století později *“Ukrajina dlouho využívala rozporů mezi Ruskem a Západem. Nakonec se to však ukázalo jako nebezpečná hra. Na Ukrajině záleželo Rusku více než na kterékoli jiné zemi”*. (Richard Sakwa)

V roce 2014 se Rusko pokusilo Ukrajinu federalizovat ve svůj prospěch: anexí Krymu se však “nepodařilo zmobilizovat podporu etnických Rusů mimo oblast přímo kontrolovanou ruskou armádou”. (Id.) V roce 2022 Kreml

doufal, že tento neúspěch napraví rozšířením svých ambicí mimo Donbas.

Luhanská a Doněcká lidová republika jsou pouhými pseudostáty, které vznikly pod ozbrojeným tlakem Ruska – podobně jako Podněstří vyčleněné z Moldavska nebo Abcházie a Jižní Osetie odtržené od Gruzie.

Na rozdíl od těchto loutkových států se ostatní entity snaží prosadit díky své ekonomické a sociální dynamice, která jim dává dostatečnou autonomii, aby se mohly ucházet o politické oddělení: Katalánsko, Skotsko, Vlámsko a Padánie (zdá se, že pouze první dvě země mají šanci na úspěch). Úžasná celosvětová socializační síla kapitálu funguje jako síla (dez)integrace, která vytváří, ruší a znovu skládá dílčí skupiny obyvatelstva.

Pokud budou obě strany bojovat proti sobě až do úplného zastavení, může tato válka skončit kompromisem, který Donbasu umožní určitou míru autonomie, což se rovná faktické nezávislosti. Nebo může ukrajinská protiofenzíva zatlačit útočníka zpět k ruským hranicím. V obou případech by všechny hlavní otázky zůstaly nerozhodnuty. Pokud jde o ukrajinský “Svatý svaz” (abychom si vypůjčili frázi francouzského prezidenta z

roku 1914), válce se podaří “ukrajinizovat” obyvatelstvo, včetně rusky mluvících, ale ne na jihovýchodě: to dokazuje špatnou životaschopnost ukrajinského národa v podobě, v jaké existuje (nebo existoval) v hranicích z roku 1945.

Od občanské války k imperialistické válce

Od roku 2014 probíhala na Ukrajině občanská válka: vládní síly bojovaly proti separatistům, jak tomu bývá i v jiných zemích. Jak je tomu i jinde, luhanští a doněčtí autonomisté dostávali pomoc zvenčí (ruské zbraně a vojáky převlečené za “vojenské specialisty”). V roce 2022 udělala konfrontace obrovský krok vpřed, když se Rusko rozhodlo pro plnohodnotnou invazi.

Co eskalaci urychlilo: přílišná expanze NATO, nebo odmítnutí Ruska akceptovat, že se Ukrajina stává západním valem na jeho hranicích? Sporná otázka. K válce se obvykle dospívá klikatou cestou. Stručně řečeno, schopnosti NATO podél ruských hranic od severu k jihu se v průběhu let zvyšovaly, Rusko v roce 2014 obsadilo Krym, v roce 2022 vtrhlo na Ukrajinu, očekávalo rychlé vítězství, ocitlo se v opotřebovací válce, zatímco NATO nyní

vede zástupnou válku proti Rusku – tentokrát nebezpečně blízko srdce Evropy.

V roce 1948 byl Izrael napaden všemi svými arabskými sousedy. V letech 1956 a 1967 Izrael napadl Egypt. V roce 1973 zaútočily na Izrael Egypt a Sýrie... Jak stanovit hranici mezi preventivní a útočnou válkou?

Na Západě je Ukrajina líčena jako oběť velkého tyrana. Stejně tak bylo v roce 1914 malé Srbsko (5 milionů obyvatel) pod železnou patou mocného Rakouska-Uherska (50 milionů). (Ve skutečnosti by se Srbsko z roku 1914 dalo v dnešním jazyce označit za “darebácký stát”, protože ukrývalo – protirakouské – “teroristy”). V širším pohledu však Srbsko bylo součástí (a kořistí) jednoho imperialistického bloku proti druhému. Stejně tak Ukrajina není mírumilovnou neozbrojenou zemí, na kterou útočí přemocný sused. Rusko nebojuje jen s Ukrajinou, ale s celým NATO, přičemž osa Washington-Londýn-Berlín-Varšava-Kyjev stojí proti ose Moskva-Teherán-Pchjongjang-Peking (až do dalšího přeskupení sil). S tím, jak se boje zintenzivňují a ze zahraničí stále přicházejí další zbraně, se člověk ptá, kdo je malý a kdo velký.

“To, kdo válku iniciuje nebo kdo ji vyvolá, je pouze součástí složité situace. [...] Každá válčící země může oprávněně tvrdit, že se brání, napadená země samozřejmě proti útočníkovi, ale také útočník, který se pouze snaží zabránit třetí straně, aby tuto zemi ve vlastním zájmu okupovala nebo ovládla. Takto postupoval SSSR v Maďarsku v roce 1956, Francie a Británie v Egyptě téhož roku, USA ve Vietnamu, SSSR v Afghánistánu atd. Slabá země přežívá jen proto, že ji nějaká silná země chrání před zlými úmysly jiné silné země.”

(Tristan Leoni)

1914-2022

V desetiletích před rokem 1914 nebyl Engels sám, kdo předvídal evropský požár. Předvídal “válku, do níž bude zapojeno 10 až 15 milionů bojovníků, neslýchanou devastaci [...] povinné a všeobecné potlačení našeho [socialistického] hnutí, opětovný nástup šovinismu v každé zemi [...] období reakce založené na inanizaci všech národů, které krvácejí bílou barvou. [...] Naše strana v

Německu, dočasně zaplavená přílivem šovinismu, by byla rozprášena, zatímco ve Francii by se stalo přesně totéž.” Přesto je při “nenapravitelném rozvratu našeho umělého systému obchodu, průmyslu a úvěru, končícím absolutním bankrotem [a] zhroucením starých států [...] naprosto jistý jen jeden důsledek: všeobecné vyčerpání a vytvoření podmínek pro konečné vítězství dělnické třídy”. (Dopis Paulu Lafargueovi, 25. března 1889) Jinými slovy, kapitalismus by dospěl k bodu (sebe)zlomu. Těžko by mohl být někdo pronikavější a zároveň se mýlit.

Tváří v tvář rostoucímu militarismu nebylo dělnické a socialistické hnutí zdaleka nečinné. Stejně jako agitovalo v továrně, na ulici (a v parlamentu), pokoušelo se zasahovat i uvnitř vojenské instituce: Francouzská všeobecná konfederace práce posílala svým odborovým členům, kteří byli odvedeni do armády, nemalé finanční částky, aby udržela jejich spojení s dělnickou třídou. Odbory a strany si však nepředstavovaly nic jiného než masový “boj za mír”, který měl znemožnit válku. A kdyby se náhodou válka chystala, mezinárodní generální stávka by ji zničila hned v zárodku. Pro případ, že by přece jen vypukla, se nic neplánovalo, protože lidé raději věřili, že je

to nepravděpodobné. Ve skutečnosti měla hrozba svolání generální stávky (mírové pro reformisty, povstalecké pro radikály) stejně malou reálnost jako proklamovaný záměr udělat revoluci... někdy.

Měsíc mezi atentátem na arcivévodu Františka Ferdinanda v Sarajevu a rakousko-uherským vyhlášením války Srbsku byl u většiny budoucích válčících stran ve znamení četných masových demonstrací a shromáždění proti hrozbě války: jejich cílem však bylo vyvinout tlak na buržoazní vlády, nikoli vyzvat proletáře, aby sami jednali jako třída odlišná od buržoazie a stojící proti ní. Bylo to logické: po celá desetiletí se naprostá většina socialistů a odborářů (a někteří anarchisté) chovala jako dělnická třída, která je protivníkem a partnerem buržoazního světa. Ať už byla ideologie jakákoli, přijetí podstatných rysů stávající společnosti otevíralo cestu k přijetí zásadních rozhodnutí jejích vůdců: rozhodnutí jít do války nebylo výjimkou. V létě 1914 byla Druhá internacionála možná nevěrná svému diskurzu, rozhodně však ne své praxi.

Tváří v tvář tomu, čemu proletariát nebyl schopen nebo ochoten zabránit, Lenin tvrdil, že každý revolucionář by

si měl přát porážku své země (a případně k ní přispět): z hlediska zájmů ruské dělnické třídy a pracujících mas by “menším zlem” byla porážka ruské monarchie. Lenin se domníval, že v budoucnu dojde k povstání v ruské armádě, jako tomu bylo v roce 1905. Počítal s tím, že všeobecná krize kapitalistického světa, na chvíli překonaná “Svatým svazem”, nevyhnutelně propukne znovu, vyhrocená pokračováním války.

Jakmile konflikt začal, zpočátku jen malá menšina mohla sdílet Liebknechtovo přesvědčení, že nepřítel každého proletáře je v jeho vlastní zemi. “Revoluční defétismus” se mohl stát základem teprve tehdy, když se v důsledku patové situace na frontě vyčerpaly vojenské a vlastenecké síly. Tuto perspektivu zvažoval už Engels: *“Je zřejmou skutečností, že dezorganizace armád a naprosté uvolnění disciplíny byly předpokladem i důsledkem všech dosavadních úspěšných revolucí.”* (Dopis Marxovi, 26. září 1851) Engels se později k této možnosti vrátil: *“Nejlepší ze všeho by byla ruská revoluce, kterou však lze očekávat až po těžkých porážkách ruské armády”*. (Dopis Bebelovi, 13. září 1886) Bolševická strategie měla smysl pouze za předpokladu, *“že válka [vytváří] v Evropě revo-*

luční situaci” (Lenin, 1915): ať už by vyhrál nebo prohrál kdokoli, nevyhnutelný hospodářský a politický kolaps by podnítil masové vzpoury. Proto Lenin vyzval k rozkolu (který Rosa Luxemburgová v té době považovala za předčasný) v rámci Druhé internacionály: protireformní internacionalistické menšiny se musely oddělit od vlastnických a oportunistických elementů, aby se (znovu) vytvořily revoluční strany.

O sto let později se naše situace zjevně liší, zejména proto, že neexistují podstatné radikální menšiny podobné těm, k nimž patřili Lenin a Luxemburgová. A v posledních desetiletích byla opozice proti imperialistickým válkám (například v roce 2003 proti invazi do Iráku) prostě pacifistická nebo neschopná ovlivnit dění.

“Výzvy k dezerci, defétismu a sabotáži války na obou stranách, které dnes vydávají různé skupiny, jsou z třídního hlediska jistě jediným životaschopným postojem. Jsou chvályhodné a sdílné – a rozhodně důstojnější než jednostranný antiimperialismus těch, kteří se cítí povinni pokaždé podpořit ‘slabší’ imperialismus. To alespoň v zásadě. Takové výzvy však ve skutečnosti riskují, že budou, když ne

‘ideologické’, tak v každém případě naprosto sterilní.”

(Lato Cattivo)

Revoluční defétismus?

“K čemu je internacionalistická zásada, když vaši vesnici ostřeluje ruský tank? Do jaké míry se dělníci na Ukrajině musí jen bránit vojenské agresi? Mohli bychom říci lidem ve varšavském ghettu, ve Srebrenici nebo v okamžiku útoku ISIS, aby nebrali do rukou zbraně, protože by jim je mohli dodat nacionalisté nebo že jejich odpor je v souladu se zájmy jedné z velkých imperialistických mocností?”, ptal se jeden z účastníků debaty pořádané organizací Angry Workers 12. března 2022. “Myslím, že nemůžeme,” zněla odpověď.

(Mimochodem, je zavádějící srovnávat Ukrajince vedené na obranu proti invazi a povstalce ve varšavském ghettu v roce 1943. Zády ke zdi, bez jakékoli vnější podpory a odsouzení k jisté smrti, Židé v ghettu raději zemřeli se zbraní v ruce. Dnešní Ukrajinci mají naštěstí více než tuto jedinou možnost).

Pokud je tato otázka legitimní, byla legitimní i v létě 1914, kdy byli obyvatelé belgických vesnic ostřelováni německými děly a útočníci zastřelili tisíce civilistů. Z logiky výše naznačené odpovědi vyplývá, že “internacionalistický princip” přestává platit, když se lidé “musí bránit sami”, a to jakýmkoli dostupnými prostředky. I kdyby to znamenalo postavit se na stranu vládních sil. Takové je zdůvodnění postoje řady ukrajinských anarchistů.

Jiní se snaží vyhnout branné povinnosti – což není zdaleka snadná volba.

V každém případě je odpověď na místě Ukrajinců nemožná a postrádá praktické důsledky. Nemáme žádné bezprostřední řešení dějinné nouze a komunistické menšiny nemají v čase a prostoru, v němž žijí, schopnost udělat víc než sami proletáři.

Nepochybně se v reakci na ruskou agresi zrodil kolektivní odpor: vesnická a sousedská vzájemná pomoc, dobrovolníci, vojenské a ošetřovatelské kurzy, uprchlická centra, výměnný obchod (výměna zbraní za vozidlo), míšení “občanské” solidarity s “ozbrojenou” sebeobranou měs-

ta místními obyvateli, někdy obcházející vládní kanály, dokonce s malou mírou demokracie zdola.

Mimo Ukrajinu je mezi “radikálními” kruhy rozšířený postoj, který spočívá v obhajobě a praktikování určité formy revolučního defétismu, ale pouze v jednom ze dvou táborů, v Rusku, aby oslabil jeho válečné úsilí, zatímco uvnitř Ukrajiny podporuje údajně autonomní odpor, naivně doufající ve “‘válečný anarchismus’ založený na ceněném horizontálním dobrovolnictví, které vzkvétá od ruské invaze”. (Volodymyr Iščenko)

To znamená, že zapomínáme na to, že mnohostranná reakce lidu pouze doprovází a doplňuje “oficiální” vojenskou akci. Přesvědčení, že nějaká samospráva ozbrojeného boje bude na cestě, se nezakládá na žádných konkrétních důkazech. Za dané situace není možné, aby se obyvatelstvo bránilo jinak než spoléháním na stát, což znamená jeho podporu, ať se to někomu líbí, nebo ne. Neexistuje ukrajinské obyvatelstvo, které by bojovalo autonomně vedle státu, aniž by na něj dohlížel a bylo jím kontrolováno. Státní moc není zpochybňována. V této souvislosti je odkaz na španělskou válku obzvláště špatně zvolený. V létě roku 36 někteří anarchisté akcep-

tovali zachování buržoazní vlády pod záminkou, že nezadržuje skutečnou moc, která je zřejmě v rukou lidových vrstev vedoucích válku proti Frankovi prostřednictvím svých autonomních organizací. O necelý rok později se ukázalo, že se tito anarchisté krutě mýlili. Květen '37 ukázal, kdo má faktickou moc: republikánský stát potlačil ty nejradikálnější (v Barceloně zemřelo nejméně 500 lidí), rozpustil dělnické milice, definitivně přeměnil povstalecké hnutí ve válku na frontě a vyhrál hru proti proletářům, než ji prohrál Franco.

Nejsme ani pacifisté, ani nenásilníci: sociální revoluční převraty předpokládají použití zbraní. Ale ozbrojený boj, i když je sebe-organizovaný, nestačí k tomu, aby zpochybnil základy společnosti. Samo o sobě může hnutí partyzánů, ať je jakkoli velké, přispět k porážce nepřítele, aniž by nutně muselo iniciovat strukturální změny. V reálném životě “ukrajinská politika pokračuje v pozadí, zavírá opoziční strany, monopolizuje televizní vysílání” s “útoky na ty, kteří nesouhlasí s vlasteneckým konsensem” (V. Iščenko). Národní jednota je nepříznivá pro hlubokou společenskou transformaci. “Ukrajinský lid” sdružuje z definice všechny Ukrajince a poválečné obdo-

bí nepůjde proti zájmům vládnoucích tříd. V nejlepším případě z něj mohou vzejít mírné reformy, ale Ukrajina zůstane zemí nízkých mezd a špatné ochrany pracovních práv.

Zcela jinou věcí by byl vznik dostatečně velkých skupin, které by vedly odboj k situaci “dvojvládí” a skončily by konfrontací s ruskou armádou unavenou patovou situací až k dezercím a vzpourám, stejně jako konfrontací s ukrajinským státem, který je rovněž napadán zevnitř. Tam se zjevně nenacházíme. O moc na Ukrajině nyní nesoupeří tři síly: ruský útočník, oficiální ukrajinská armáda plus lidové demokratické ozbrojené hnutí, které by se mohlo rozrůst (a převzít moc ?). Jsou tu dvě armády, které vedou mezistátní válku, v níž úsilí obyčejných lidí hraje pomocnou roli.

Válka napravuje sociální trhliny stejně jako prohlubuje rozpory a z těchto neklidných časů může vzejít nejedna politická změna za předpokladu, že se zdá, že nabízí životaschopné řešení: bolševici v Rusku v roce 1917, fašisté v Itálii v roce 1922. Válečný šok neznamená ipso facto (lat. ze samotné skutečnosti) vzpouru a je známo, že protiválečné postoje nabývaly nejrůznějších podob:

revolučních, konzervativních, reakčních... Přesně sto let před útokem Ruska na Ukrajinu Lenin, který z hlediska revolučního defétismu mluvil ze zkušenosti, tvrdil, že v “národnostní otázce” “drtivá většina pracujícího lidu ji nevyhnutelně rozhodne ve prospěch své buržoazie”. (Tedy alespoň dočasně.) Uplynulé století mu spíše dalo za pravdu.

V krátkodobém horizontu má ukrajinské obyvatelstvo, včetně proletářů, jen málo možností: buď se bránit (= zapojit se tak či onak do válečného úsilí vlády), nebo se skrývat, či se dokonce snažit vyhnout odvodu. Zatím má “revoluční defétismus” reálný základ pouze v zemi agre-sora. Po vypuknutí války ruští anarchisté zapalovali armádní náborová střediska, bělorusští železničáři sabotovali koleje, po nichž se na Ukrajinu dopravovali ruští vojáci a zásoby, a různí disidenti vyjadřovali svůj ne-souhlas s válkou na sociálních sítích. Jak jsou tyto (obvykle tajné) sítě rozšířené a jaký by mohly mít dopad, není známo, ale důležitější je, že se objevují zprávy o ruských vojácích, kteří odmítají jít bojovat, a to tím spíše, že došlo k částečné mobilizaci záložníků.

Pokud by tato hnutí pokračovala, pokud by v Rusku a v invazních jednotkách rostly protesty, pokud by válka vážla a stávala se nepopulární kvůli vážnoucí armádě a pokud by se domů začalo vracet příliš mnoho “zinkových rakví”, mohlo by dojít k přeběhnutí, dezerci, vzpouře nebo dokonce ke sbratření s ukrajinskými vojáky. V době psaní tohoto článku (duben 2023) tomu tak (zatím?) není.

V roce 1940 Otto Rühle napsal: *“Otázka, před kterou dnes stojíme, zní, zda Liebknechtovo heslo “Nepřítel je doma !” je dnes pro dělnickou třídu stejně platné jako v roce 1914.”* V roce 1914 se v této souvislosti objevily další informace. Na tuto otázku odpověděl: *“Co se stalo? “Ať se proletariát nabídne kterékoli straně, vždy bude mezi poraženými. Proto se nesmí postavit ani na stranu demokracií, ani na stranu totalitářů.”*

G.D. (duben 2023)

Zdroj překladu: **Peace Is War | The Anarchist Library**

<https://theanarchistlibrary.org/library/gilles-dauve-peace-is-war>

Pro další čtení

A precise analysis of the outbreak and early course of the war:

Tristan Leoni:

Farewell to Love... Ukraine, War & Self-Organisation

On the 21st century international backdrop (and the Iraq war): *Call of the Void* (2003): <<https://troploin.fr/node/20>>

Why in 1924 Trotsky thought war was inevitable between Britain and the US:

Perspectives of World Development:

<https://www.marxists.org/archive/trotsky/britain/v1/ch02k.htm>

Richard K. Betts, “Pick Your Battles: Ending America’s Era of Permanent War”, *Foreign Affairs*, November/December 2014.

John Mearsheimer, *We’re playing Russian roulette*, November 2022, on the unherd.com site. By a promoter of the “realist” school of foreign policy, which champions the preservation of a balance of power between dominant countries.

On the relations between NATO, Russia, and Ukraine: Tariq Ali, “Before the War”, *London Review of Books*, March 24, 2022.

On US military strategy: Jerry Brown, “Washington’s Crackpot Realism”, *New York Review of Books*, March 24, 2022.

On the possibility of nuclear war: Tom Stevenson, “A Tiny Sun”, *London Review of Books*, February 24, 2022.

On the flooding of the Yellow River by the nationalist army in 1938: Rana Mitter, *China’s War with Japan 1937–1945*, Penguin, 2014.

Laimonas Briedis, *Vilnius : City of Strangers*, Central Europe UP, 2009.

Serhic Plockty, *The Gates of Europe: A History of Ukraine*, Basic Books, 2015.

Norman Davies, *White Eagle, Red Star: The Polish-Soviet War 1919–20*, Pimlico, 2003.

Peter Arshinov, *History of the Makhnovist Movement 1918–1921*, can be read on libcom.org.

On Bandera: Stephen Dorril, *MI 6. Inside the Covert World of Her Majesty’s Secret Service*, Simon & Schuster, 2002, chapter 14.

Tim Judah, *In Wartime: Stories from Ukraine*, Penguin, 2015.

Richard Sakwa, *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*, Tauris, 2015.

Emmanuel Todd, *After the Empire: The Breakdown of the American Order*, Columbia UP, 2003.

Max Hastings, *Catastrophe 1914: Europe Goes to War*, W. Collins, 2014. From the origins of the war up to December 1914.

Pierre Lanneret, *1914–1946: Third camp internationalists in France during World War II*, can be found on libcom.org. Short but stimulating account of how a minority resisted.

Lato Cattivo: Du moins, si l'on veut être matérialiste, March 2, 2022.

Angry Workers, Fragments of a Debate on the War in Ukraine, March 12, 2022.

Volodymyr Ishchenko, "Ukrainian Voices ?", *New Left Review*, n. 138, November-December 2022.

Karl Liebknecht, *The Main Enemy is at Home !*, May 1915.

Engels: various letters and *Introduction to a Pamphlet by Sigismund Borkheim* (1887), can be read on marxists.org. And Gilbert Achcar, *Engels: theorist of war, theorist of revolution*: <<https://fourth.international/en/275>>

International Communist Party texts: <<https://pcint.org/>>

Lenin, 1915: Revolutionary Marxists at the Internationalist Socialist Conference

Rosa Luxemburg, *The Junius Pamphlet*, 1915, chapter 8.

Lenin, *The Junius Pamphlet*, July 1916.

Lenin in 1922 on the working class and the national question: *Notes on the Tasks of Our Delegation at the Hague*, to be read on marxists.org.

Otto Rühle, *Which Side to Take*, 1940.

Three of our texts in French:

10 + 1 questions sur la guerre du Kosovo (1999)

On the war against the Islamic State: *Brouillards de guerre* (2016):

<<https://ddt21.noblogs.org/?s=Brouillards+de+guerre>>

“Let’s not bury nationalism too soon. If what the former Yugoslavia went through after 1980 was not enough, let us turn our gaze to Ukraine today.”

La Nation dans tout son état, 2019: Part 1

<https://ddt21.noblogs.org/?page_id=2158>, Part 2

<https://ddt21.noblogs.org/?page_id=2176>.

